

E pefea te fakamataku o te misela?

Te misela e mafai o oko ki tulaga ko faulu i te fakaimasaki, maua nisi masaki fakamataku (pela mo niuonia pela foki mo fakamaseiga o te faiai) io, me i nisi taimi, e mafai o oko ki te mate. Kae e lasi loa tena fakamataku ki [fafine faitama kola seki puipui mai te misela, tamaliki](#) mo [tino iei kola ko se malosī o lotou foitino o puipui mai te misela](#).

Nea a fakailoga o te misela?

Fakailoga o te misela e aofia iei ko te fiva, sali o isu, tale mo mata kula kae mae. I nāi aso mai tua ifo ko kamata a mea fakasae i foliga o te tino mo te ua, kae ka solo atu foki ki te foitino katoa. E mafai o maua ne koe te misela kae fakaoko atu foki ne koe ki nisi tino *kae koi tuai* o logologosala koe io me sae a fakailoga.

Au e faimalaga ki tua atu o Niusila, māfea e tau ei au o suki i te misela?

Kafai koe e faimalaga ki tua atu o Niusila, fakamolemole masaua o fai tou suki i te misela i te lua vaiaso mai mua o te aso e tiaki ei ne koe Niusila. E isi ne atufenua ko manakogina ne latou a fakamaoniga ki suki o te misela pela me se taliaga ke ulu atu ki lotou atufenua. Fakamolemole asi ki te laupepa i te initaneti [Safetravel](#) mo manakoga fakapitoa mo atufenua.

Sea taku mea e tau o fai manafai e manatu au me ia au io me se kāiga o oku ko poko i te misela?

Kafai e manatu koe me ko poko koe i te misela, e tāua ke fano koe o asi ki te tokita. Kae **telefoni koi tuai koe o fano o asi tou tokita** ke fakailoa kia latou me ia koe e manatu me ko poko koe i te misela. Ka oko koe ki te fale talavai io me ko te fakaiamasaki, nofo loa i te ka kae telefoni (io me uga te tino tena ne olo mo koe) ke iloa ia koe ko oko atu. Te faifaiga tena e fesoasoani ki te taofiga o te manu o te misela ke moā e solo i te potu faitali o tino masaki. E mafai foki loa koe o telefoni ki te **laina telefoni mo mea tau te ola lei (Healthline) ke maua se fautuaga se togi tupe: 0800 611 116**. Te laina telefoni (Healthline) e tala i sose taimi kae e mafai foki o maua fautuaga i tau gana loa.

E mafai pefea ne au o puipui au mo toku kāiga mai te misela?

Fakamolemole onono ki te fakamatalaga toetoe i te kamataga o fakanofoga tāua mo suki o te misela (MMR). Te puipuiga mautinoa mai te misela ko te suki fāgata o masaki kona e tai pau mo te misela (measles, mumps, rubella) kae e fakaigoa ko te [\(MMR\) vaccine](#). Ka tasi te suki o te MMR ka puipui ne ia te 95% o tino, kae ko te lua o suki ka puipui ne ia te 99% o tino. I Niu Sila nei, te suki MMR e masani loa o ave ki tamaliki i te 15 masina mo te fa tausaga. Kae i te pokoga nei o te misela i Aukilani, a tamaliki foliki mai te 6 ki te 11 masina ko mafai o suki i te MMR, kae toe suki foki i te 12 masina mo te 4 tausaga. Te suki MMR e se togi mo so se tino mai te 12 masina ki te 50 tausaga. Kafai koe ne fanau mai mua o te po 1 Ianuali 1969 (i Niu Sila nei io me i nisi atufenua) kaati ko oti koe ne poko i te misela i tau folikiga tela la ko tau o oti koe ne puipuigina mai te misela.

E mafai o oko ki te lua vaiaso mai tua o te taimi ne suki ei te tino ke puipuigina a ia mai te misela.

Sea te mea ka tupu manafai ko poko au i te misela?

Kafai ko poko koe i te misela, e tau mo koe o nofo i tou fale (kae se fakatasi mo nisi tino) i se lima o aso talu mai te taimi ne kamata iei a mea fakasae. Ko tena uiga ko lei koe, kae ko se fakasalalau foki ne koe a te misela. **E mafai o fakasalalau te misela ki nisi tino mai te lima o aso mai mua ke oko ki te lima o aso mai tua o kamata a mea fakasae.**

E se mautinoa tonu ia au me ko oti au ne suki i te misela. Sea taku mea e tau o fai?

Sautala mo tou tokita me mafai o iloa tonu mai fakamaumauga o masaki o koe. E mafai foki o isi ne fakamaumauga ki tulaga tau te ola lei o koe, pela mo tau tusi mai te Plunket io me ko te Well Child/Tamariki Ora. Kafai e se maua ne koe ne tusi fakamau, e tau o fai tou suki ite misela. Kafai koe ne fanau mai mua o te po 1 Ianuali 1969 kaati ko oti koe ne poko i te misela i tau folikiga tela la ko tau o oti koe ne puipuigina mai te misela.

Sea taku mea e fai manafai ko tasi fua toku suki mai te lua o suki MMR?

Tasi te suki o te MMR e puipui ne ia 95 pasene o tino, ka ko te lua o suki e puipui ne ia te 99 pasene o tino. Tino ne fanau mai te 1990 ki te 2005 e mafai o se katoa o lotou suki i te folikiga a latou. Kafai e se mautinoa tonu ia koe te tulaga ou suki i te misela e mafai o asi ki tau tusi Well Child/Tamariki Ora io me ko te tusi mai te Plunket, io me sokotaki koe ki tou tokita. Kafai e se maua au pepa fakamaoni, e tau koe o suki i te misela.

Fakamolemole onono ki te fakamatalaga toetoe i te kamataga o fakanofoga tāua mo suki o te misela (MMR).

Kafai ko oti au ne patele ki se tino misela, e pefea te leva koi tuai o iloa ne au me ko maua ne au te misela?

E masani o nofo ki te 10 ki te 14 aso mo se tino tela ko maua ne ia te misela ke sae iei a fakailoga. [Kafai koe ne nofo pili ki se tino misela](#), kae se iloa tonu me ia koe ko oti ne puipuigina, sala fakavave ki se fautuaga tau te ola lei kae nofo loa i tou fale. Galue te taimi e tau ei koe o nofo i tou fale mai luga i te [pepa galue tenei ite initaneti ARPHS](#).

Au e faitama. E maua au ne se fakalavelave?

Te lasiga o fafine faitama e puipuigina mai te misela. Fafine faitama kola e se puipuigina kae poko i te misela e mafai o to lotou tama, fanau mai tua o te taimi tonu kae foliki foki lotou tamaliki. Mo fakamatalaga faopopo, onono ki te [Fesili mo tali o te misela mo te faitama](#).

E maua ne au mai fea a fautuaga io me ko nisi fakamatalaga ki te misela?

Faipati ki tou tokita io me telefoni ki te laina telefoni kae se togi (Healthline) i te 0800 611 116.

E mafai foki koe o onono ki:

- Te initaneti a Minisituli o te Ola Lei – www.health.govt.nz
- Te initaneti o te Matagaluega tau te Ole Lei i Aukilani – www.arphs.health.nz
- Te initaneti mo te Ofisa o Fautuaga tau Puipuiga mai Masaki – www.immune.org.nz (io me telefoni kae se togi ki te 0800 466 863)

Fakamafuliga fakamuli loa 5 Tesema 2019